

Growing Unequal? : Income Distribution and Poverty in OECD Countries

Summary in Slovak

Rastúca nerovnosť?

Rozdelenie príjmov a chudoba v krajinách OECD

Zhrnutie v slovenčine

Zvýšila sa v poslednom čase nerovnosť príjmov? Kto v tomto procese získal a kto stratil? Ovplynul tento proces rovnomerne všetky krajiny OECD? Do akej miery sú väčšie nerovnosti v oblasti príjmov dôsledkom väčších rozdielov v zárobkoch jednotlivých pracovníkov a do akej miery ich ovplyvňujú iné faktory? A nakoniec, ako tieto trendy ovplyvňuje štátne prerozdelenie prostredníctvom systému daňových úľav?

Niektoré otázky sa v tejto správe riešia a odpovede na ne mnohých čitateľov prekvapia. V tejto správe sa poskytuje dôkaz o značne zovšeobecnenom náraste nerovnosti v príjmoch za posledné dve desaťročia v krajinách OECD, ale načasovanie, intenzita a príčiny tohto nárastu sa líšia od informácií bežne uvádzaných v médiách.

V správe *Rastúca nerovnosť?* sa zhromažďujú mnohé analýzy o rozdelení hospodárskych zdrojov v krajinách OECD. Informácie o rozdelení príjmov a chudobe sa prvýkrát vzťahujú na všetkých 30 krajín OECD v období polovice prvého desaťročia 21. storočia, zatiaľ čo informácie o trendoch z polovice 80. rokov 20. storočia sú k dispozícii pre dve tretiny krajín. V správe sa taktiež popisujú nerovnosti v rôznych oblastiach (napríklad bohatstvo domácností, konzumné modely, materiálne verejné služby), ktoré sa väčšinou vyčleňujú z tradičných diskusií o rozdelení hospodárskych zdrojov medzi jednotlivcami a domácnosťami. Presný pomer nerovnosti v spoločnosti sa neurčuje náhodne a ani nie je v moci vlád túto situáciu zmeniť, pokiaľ sa neoboznámia s aktualizovanými údajmi v tejto správe.

Ak sa opýtate bežného občana, akým najzávažnejším problémom svet v súčasnosti čelí, medzi prvými pravdepodobne spomenie „nerovnosť a chudobu“. Existuje rozšírená obava, že hospodársky rast nie je spravodlivo rozdelený. V prieskume stanice BBC z februára 2008 sa uvádza, že približne dve tretiny populácie v 34 krajinách si myslia, že „hospodársky rozvoj posledných rokov“ nie je spravodlivo rozdelený. V Kórei, Portugalsku, Taliansku, Japonsku a Turecku s týmto vyhlásením súhlasilo vyše 80 % respondentov*. Existujú mnohé ďalšie prieskumy a štúdie s rovnakým záverom.

Majú teda ľudia pravdu, keď si myslia, že „bohatí bohatnú a chudobní chudobnejú“? Ako to už býva v prípade jednoduchých otázok, odpovede na ne už také jednoduché nie sú. Najbohatšie krajiny určite zbohatli a niektoré najchudobnejšie krajiny majú za sebou relatívne zlé obdobie. Na druhej strane však rýchly rast príjmov v Číne a Indii vyťahol z chudoby milióny ľudí. Takže optimizmus či pesimizmus v otázke súčasnej situácie vo svete v oblasti nerovnosti príjmov a chudoby závisí od toho, či vidíte pohár poloplný alebo poloprázdny. Obe možnosti sú správne.

Aj keby sme súhlasili s tým, že svet je nerovnejší, nemusí to byť len z dôvodu globalizácie. Existujú aj iné pravdepodobné vysvetlenia: znevýhodnenia v dôsledku technologických zmien (čiže napr. ľudia, ktorí vedú využívať internet, zarábajú, a tí, čo nevedia, strácajú) alebo zmeny politiky (odborníci sú slabší a pracovníci sú menej chránení než predtým), to všetko môže byť dôvodom rastúcej nerovnosti. Všetky tieto teórie majú v akademických kruhoch svojich uznávaných zástancov. Je pravdepodobné, že všetky tieto faktory zohrávajú určitú úlohu.

Táto správa sa zaoberá 30 rozvinutými krajinami OECD. Ukazuje, že nárast nerovnosti príjmov nastáva od polovice 80. rokov a pravdepodobne už od polovice 70. rokov 20. storočia. Šírenie nerovnosti ovplyvnilo väčšinu krajín (ale nie všetky), veľký nárast zaznamenali nedávno napríklad Kanada a Nemecko, ale pokles nastal v Mexiku, Grécku a Spojenom kráľovstve.

Ale nárast nerovnosti, hoci všeobecný a významný, nie je taký dramatický, ako si väčšina ľudí myslí. Za posledných 20 rokov je priemerný nárast okolo 2 Giniho bodov (Gini je najlepšia jednotka na meranie nerovnosti príjmov). Je to rovnaké ako súčasný rozdiel v nerovnosti medzi Nemeckom a Kanadou. Je vidieť, ale neopravňuje nás hovoriť o kríze spoločnosti. Tento rozdiel medzi tým, čo ukazujú údaje, a tým, čo si myslia ľudia, je nepochybne čiastočne dôsledkom tzv. efektu časopisu *Hello*: čítame o superbohatých, ktorí ešte viac bohatnú, a v dôsledku toho priťahujú pozornosť médií. Príjmy superbohatých nie sú v tejto správe obsiahnuté, pretože sa nedajú primerane odmerať prostredníctvom bežných zdrojov údajov o rozdelení príjmov. To neznamená, že by príjmy superbohatých boli

---

* Pozri dokument www.worldpublicopinion.org/pipa/pdf/feb08/BBCEcon_Feb08_rpt.pdf.

nepodstatné: jedným z hlavných dôvodov, prečo sa ľudia zaujímajú o nerovnosť, je spravodlivosť a mnohí považujú príjmy niektorých skupín za smiešne nespravodlivé.

Mierny nárast v nerovnosti zaznamenaný za posledné dve desaťročia v sebe ukrýva väčší trend. V rozvinutých krajinách vlády viac zdaňujú a viac míňajú na vyrovnanie trendu nerovnosti. V súčasnosti vynakladajú viac na sociálne politiky než kedykoľvek predtým. Musia samozrejme viac vynakladať z dôvodu rýchleho starnutia obyvateľstva v rozvinutých krajinách: potrebné sú vyššie výdavky na zdravotnú starostlivosť a dôchodky. Účinkom prerozdelenia štátnych výdavkov bolo utlmenie prehlbovania chudoby v 80-tych a 90-tych rokoch 20. storočia, ale aj jej posilnenie v nasledujúcom desaťročí, pretože podpora už nie je do takej miery zameraná na chudobných. Ak vlády prestanú so snahami vyrovnáť nerovnosť tým, že budú menej prostriedkov vynakladať na sociálne príspevky alebo začnú dane a príspevky menej zameriavať na chudobných, nárast nerovnosti bude oveľa rýchlejší.

Štúdia preukazuje, že niektoré skupiny spoločnosti sa majú lepšie než iné. Skupina obyvateľov vo veku 55 až 75 rokov zažila za posledných 20 rokov najväčší nárast príjmov a chudoba dôchodcov veľmi rýchlo poklesla v mnohých krajinách, takže v rámci celkovej populácie v krajinách OECD teraz predstavuje menšie než priemerné hodnoty. Naopak, chudoba detí sa prehĺbila a v súčasnosti v rámci celkovej populácie predstavuje nadpriemerné hodnoty. Je to tak aj napriek jasnému dôkazu, že blahobyť detí je kľúčovým určujúcim faktorom kvality ich života v dospelosti – koľko budú zarábať, akí budú zdraví a pod. Nárast detskej chudoby si zaslúži viac politickej pozornosti, než sa mu v súčasnosti v mnohých krajinách dostáva. Viac pozornosti sa musí venovať aj otázkam vývoja detí, pričom sa musí zabezpečiť (ako sa to uvádza v najnovších amerických právnych predpisoch), aby sa nezabudlo na žiadne dieťa.

Intenzívnejšie zdaňovanie a vynakladanie prostriedkov ako reakcia na nerovnosť môžu byť len dočasným opatrením. Jediným udržateľným spôsobom, ako znížiť nerovnosť, je zastaviť základné rozširovanie miezd a príjmov z kapitálu. Najmä musíme zabezpečiť, aby boli ľudia schopní zamestnať sa a dosiahnuť mzdy, ktoré ich rodiny neuvrhnú do chudoby. To znamená, že rozvinuté krajiny sa musia viac snažiť zamestnať ľudí a nespoliehať sa na podporu v nezamestnanosti, príspevky pre zdravotne postihnutých a na predčasné dôchodky. Musia ľudí udržať v práci a ponúknuť im dobré kariérne vyhliadky.

V súvislosti s predchádzajúcimi odsekmi môžu mať ľudia množstvo námietok. Môžu napríklad poukazovať na nasledujúce:

- Nie je dôležitý len príjem. Verejné služby, ako napríklad vzdelávanie a zdravotná starostlivosť, môžu byť pri znižovaní nerovnosti silnými nástrojmi.
- Niektorí ľudia s nízkymi príjmami majú napriek tomu veľký

majetok, čiže by sa nemali považovať za chudobných.

- Nemali by sme sa príliš zaoberať otázkou chudoby, len vtedy, ak majú ľudia nízke príjmy dlhšie časové obdobie, existuje pravdepodobnosť závažnej sociálnej situácie.
- Nerovnosť by sa mala skôr posudzovať podľa toho, či ľudom nechýbajú základné tovary a služby, napríklad dostatok jedla, alebo či si môžu dovoliť televízor či práčku.
- Spoločnosť, v ktorej by sa príjem rozdeľoval presne rovnako, by aj tak nebola žiaduca. Ľudia, ktorí viac pracujú, alebo sú talentovanejší, si väčší príjem zaslúžia. V skutočnosti záleží len na *rovnosti príležitostí*, nie rovnosti výsledkov.

V tejto štúdii sa tieto problémy riešia priamo, alebo presnejšie povedané, zvažujú sa empirické dôkazy pre každé vyhlásenie, a nie normatívne otázky, čo je a čo nie je „dobrá“ spoločnosť. Stručne povedané, porovnávacie dôkazy v tejto správe odhaľujú množstvo „štylizovaných faktov“ týkajúcich sa: *i)* všeobecných vlastností charakterizujúcich rozdelenie príjmov domácností a ich vývoja, *ii)* faktorov, ktoré prispeli k zmenám v nerovnosti príjmov a chudobe, a *iii)* záverov z hodnotenia širších opatrení zameraných na zdroje domácností.

Vlastnosti charakterizujúce rozdelenie príjmov domácností v krajinách OECD

- Bez ohľadu na spôsob merania nerovnosti existuje v niektorých krajinách nerovnejšie rozdelenie príjmov. Zmeny v spôsobe merania nerovnosti majú vo všeobecnosti malý vplyv na hodnotenie krajín.
- Okrem niekoľkých výnimiek majú krajiny so širším rozdelením príjmov aj viac relatívnych príjmov na hranici chudoby. Nezáleží pritom na tom, či sa relatívna chudoba definuje ako príjem pod 40, 50 alebo 60 % stredného príjmu.
- Nerovnosť príjmov aj chudoba (na základe prahovej hodnoty 50 % stredného príjmu) sa v posledných dvoch desaťročiach zvýšili. Rast je dosť rozšírený, týka sa dvoch tretín všetkých krajín. Nárast je mierny, ale významný (v priemere približne 2 body Giniho koeficientu a 1,5 bodu pre chudobu). Je však oveľa menej dramatický, ako sa často uvádza v médiách.
- Nerovnosť príjmov sa významne zvýšila od roku 2000 v Kanade, Nemecku, Nórsku, USA, Taliansku a Fínsku a znížila v Spojenom kráľovstve, Mexiku, Grécku a Austrálii.
- Nerovnosť sa vo všeobecnosti zvýšila, pretože bohatým

domácnostiam sa v porovnaní s rodinami strednej vrstvy a rodinami na spodných priečkach rebríčka rozdelenia príjmov darilo lepšie.

- Príjmov na hranici chudoby medzi staršími ľuďmi je naďalej menej, zatiaľ čo chudoba medzi mladými dospelými a rodinami s deťmi sa prehĺbila.
- Chudobní v krajinách s vysokým priemerným príjmom a vysokým rozdelením príjmov (*napr.* USA) môžu mať nižšiu životnú úroveň než chudobní v krajinách s nižším priemerným príjmom, ale s menším rozdelením (Švédsko). Naopak, bohatí v krajinách s nižším priemerným príjmom a veľkým rozdelením (Taliansko) môžu mať vyššiu životnú úroveň než bohatí v krajinách s vyšším priemerným príjmom, ale menším rozdelením (Nemecko).

Faktory ovplyvňujúce zmeny v nerovnosti príjmov a chudobe v čase

- Zmeny v štruktúre obyvateľstva sú jednou z príčin vyššej nerovnosti. To sa však odráža najmä v náraste počtu jednočlenných domácností, a nie v starnutí ako takom.
- Zárobky pracovníkov pracujúcich na plný úväzok sú vo väčšine krajín OECD nerovnejšie. V dôsledku vysokých príjmov zárobkovo činných osôb je to ešte zjavnejšie. Globalizácia, znevýhodnenia v dôsledku technologických zmien a inštitúcie pracovného trhu, ako aj politiky, tiež pravdepodobne prispeli k tomuto výsledku.
- Účinok väčších rozdielov v mzdách na nerovnosť príjmov sa vyrovnáva vyššou zamestnanosťou. Miera zamestnanosti medzi menej vzdelanými ľuďmi však klesla a nezamestnanosť domácností zostáva vysoká.
- Kapitálový príjem a príjem zo samostatnej zárobkovej činnosti je veľmi nerovnomerne rozdelený a v poslednom desaťročí sa rozdiely ešte prehĺbili. Tieto trendy sú hlavnou príčinou väčšej nerovnosti príjmov.
- Pri riešení chudoby je veľmi účinným nástrojom práca. Miera chudoby medzi nezamestnanými rodinami je takmer šesťnásobne vyššia než medzi pracujúcimi rodinami.
- Na predchádzanie chudobe však práca nestačí. Viac než polovica zo všetkých chudobných ľudí patrí k domácnostiam s určitými príjmami, a to z dôvodu kombinácie malého počtu odpracovaných hodín za rok a/alebo nízkych miezd. Zníženie chudoby zamestnaných často vyžaduje podporu zamestnaných, ktorá nahrádza zárobky.

Závery z hodnotenia širších opatrení zameraných na chudobu a nerovnosť

- Verejné služby, ako napríklad vzdelávanie a zdravotná starostlivosť, sa rozdeľujú rovnomernejšie ako príjmy, takže ich zahrnutím do širšej koncepcie hospodárskych zdrojov sa znižuje nerovnosť, a do istej miery sa aj mení hodnotenie krajín.
- Zohľadnením spotrebných daní sa nerovnosť prehľbuje, hoci nie o toľko, o koľko sa znižuje v prípade zohľadnenia verejných služieb.
- Bohatstvo domácností je rozdelené oveľa nerovnomernejšie než príjmy, pričom niektoré krajiny s nízkou nerovnosťou príjmov vykazujú vyššiu nerovnosť v oblasti bohatstva. Tento záver však závisí od použitého opatrenia, navrhnutého prieskumu a vylúčenia niektorých druhov majetku (ktorého dôležitosť sa v jednotlivých krajinách líši) na zlepšenie porovnateľnosti.
- V prípade jednotlivcov existuje vzájomný súvis medzi príjmom a čistým majetkom. Ľudia s príjmami na hranici chudoby majú menej majetku než zvyšok obyvateľstva, pričom ich čistý majetok je približne menej ako polovica príjmov v rámci celkovej populácie.
- Materiálna chudoba je vyššia v krajinách s vyšším relatívnym príjmom na hranici chudoby, ale aj v krajinách s nízkym priemerným príjmom. To znamená, že v naposledy menovaných krajinách sa príjmom na hranici chudoby podceňujú útrapy.
- Starší ľudia majú vyšší čistý majetok a menej materiálne trpia než mladí ľudia. To znamená, že odhady týkajúce sa chudoby starších ľudí založené len na príjmoch zveličujú rozsah útrap v tejto skupine.
- Počet ľudí, ktorí sú *trvalo* chudobní, je za posledné tri roky pomerne malý vo väčšine krajín, ale mnohí ľudia mali v tomto období v určitom čase nízke príjmy. Krajiny s vysokou mierou chudoby na základe celoročného príjmu sa zhoršili na základe podielu ľudí, ktorí sú *trvalo* chudobní alebo boli chudobní v určitom časovom období.
- Schudobnenie najviac odráža udalosti súvisiace s rodinou a prácou. Rodinné udalosti (*napr.* rozvod, narodenie dieťaťa atď.) sú pre dočasne chudobných veľmi dôležité, pričom zníženie príjmu transferov (*napr.* v dôsledku zmien podmienok určujúcich nárok na podporu) je dôležitejšie pre tých, ktorí sú chudobní už dva roky za sebou.

- Sociálna mobilita je vo všeobecnosti vyššia v krajinách s nižšou nerovnosťou príjmov a naopak. To znamená, že v praxi ide dosiahnutie väčšej rovnosti príležitostí ruku v ruku so spravodlivejšími výsledkami.

V správe sa ponecháva veľa otázok nezodpovedaných. Nezaobrá sa tým, či sa v budúcnosti nevyhnutne vyskytne viac nerovnosti. Neodpovedá na otázky týkajúce sa relatívnej dôležitosti rôznych príčin nárastu nerovnosti. Neodpovedá podrobne ani na otázku, ako majú rozvinuté krajiny s nerovnosťou bojovať. Ukazuje však, že niektoré krajiny zaznamenali v oblasti nerovnosti menší nárast, alebo dokonca pokles. Ukazuje, že dôvody, prečo sa jednotlivé krajiny v tejto oblasti líšia, spočívajú, aspoň čiastočne, v rôznych štátnych politikách, napríklad účinnejšom prerozdelení alebo lepších investíciách do schopností obyvateľov samostatne sa podporovať. Kľúčovým politickým posolstvom tejto správy je to, že bez ohľadu na to, či nárast nerovnosti spôsobila globalizácia alebo iný faktor, nie je dôvod na beznádej: dobrá štátna politika môže problém vyriešiť.

© OECD 2008

Toto zhrnutie nie je úradným prekladom OECD.

Rozmnožovanie tohto zhrnutia je povolené iba za predpokladu, že bude uvedené autorské právo OECD a názov originálnej publikácie.

Viacjazyčné zhrnutia sú preloženými výňatkami z publikácií OECD, pôvodne uverejnených v anglickom a francúzskom jazyku.

K dispozícii sú bezplatne v on-line kníhkupectve OECD: www.oecd.org/bookshop/

Viac informácií získate v Divízii autorských práv a prekladov OECD Riaditeľstva verejných záležitostí a komunikácie: rights@oecd.org, fax: +33 (0)1 45 24 99 30.

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

Navštívte našu webovú lokalitu www.oecd.org/rights/